

Звіт
про діяльність Українського центру вивчення історії Голокосту
за 2018 рік

Січень

Український центр вивчення історії Голокосту видав інформаційно-педагогічний бюлетень «Уроки Голокосту», № 4 (52), жовтень-грудень 2017 р.

Видано науковий часопис «Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі», № 1 (15), 2017 р.

27 січня

Традиційно першою подією року став XI щорічний круглий стіл «Українське суспільство і пам'ять про Голокост: наукові та освітні аспекти». Організаторами події стали Український центр вивчення історії Голокосту та Goethe-Institut в Україні в партнерстві з Посольством держави Ізраїль.

До участі в круглому столі долучилися 115 науковців, викладачів та студентів, представників урядових і неурядових організацій, міжнародних інституцій, дипломатичних місій, ЗМІ.

Програма круглого столу містила три сесії. Перша була присвячена дослідженню історії Голокосту в Україні. Друга сесія представила ініціативи у сфері вшанування пам'яті про Голокост. Окремо було презентовано документальні стрічки про концтабір Флоссенбюрг журналіста Баварського радіо і телебачення Томаса Муггенталера. Третя сесія була присвячена дискусії щодо меморіалізації території Бабиного Яру.

Цього року захід зібрав велику кількість привітань від офіційних інституцій: вітальні слова проголосили представники МЗС України, МОН України, Міністерства культури, Інституту Національної пам'яті, Посольств Німеччини та держави Ізраїль.

16 лютого

У Ківерцівському краєзнавчому музеї відбувся семінар для вчителів «Геноцид ромів Волині у роки Другої світової війни: проблеми дослідження та подолання стереотипів у процесі викладання історії в загальноосвітній школі».

Захід організовано Українським центром вивчення історії Голокосту, громадською організацією «Мозаїка пам'яті» за участі Волинської обласної

організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури та громадської організації «Терне Рома».

На семінарі педагоги мали можливість практично вирішувати проблеми введення цієї теми у практику викладання навчальних предметів суспільного циклу, а також мали змогу визначати певні проблеми, виклики та ризики у процесі навчально-виховної практики у школі.

Лютий

Семінаром у м. Хмельницькому завершився дворічний проект УЦВІГу «Поширення освітніх матеріалів з протидії антисемітизму та ромофобії». Втілення проекту та семінарів стало можливим завдяки підтримці німецької Фундації «Пам'ять. Відповідальність. Майбутнє».

У результаті проведення 22 семінарів, в яких взяло участь більш ніж п'ятсот учасників, були розглянуті історичні й сучасні приклади антисемітизму, ромофобії, нетерпимості до інших меншин в українському суспільстві. Учасники отримали можливість висловити власні думки та напрацювати свої підходи щодо формальних і реальних можливостей протидії цим явищам.

Квітень

Вийшло друком чергове число інформаційно-педагогічного бюлетеню Українського центру вивчення історії Голокосту «Уроки Голокосту», № 1(53), січень-березень 2018 р.

10-11 квітня

В рамках проекту «Бабин Яр: пам'ять на тлі історії» відбулися одноденні презентації путівника для вчителів історії та заступників директорів з виховної роботи шкіл Шевченківського району м. Києва у співпраці з Управлінням освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації та гімназією Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Проект здійснюється завдяки спільним зусиллям Українського центру вивчення історії Голокосту, Громадського комітету для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру, Музею історії міста Києва за підтримки Українського Інституту Національної Пам'яті та Благодійної ініціативи «Українсько-єврейська зустріч» (Канада).

11-13 травня

У м. Житомир відбувся поглиблений навчально-методичний семінар для вчителів в рамках проекту «Захистимо пам'ять». Цей проект проводять Український центр вивчення історії Голокосту і Фонд «Меморіал пам'яті

вбитих євреїв Європи» за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини та сприяння Міністерства освіти і науки України.

Цього разу головні події проекту перемістилися у Житомирську область. У програмі семінару були важливі теоретичні лекції, практичні заняття та дискусії, спрямовані на підготовку нових учасників до продуктивної роботи у проєкті. Як завжди, цікавим елементом семінару стали екскурсії.

18-20 травня

У Києві, в Пущі-Водиці, відбувся XVIII Всеукраїнський конкурс учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» ім. І. Б. Медвинського, 2017-2018 навчальний рік.

До участі в конкурсі було надіслано близько 70 робіт. До захисту допущено 42 роботи.

Український центр вивчення історії Голокосту організував конкурс за підтримки Асоціації єврейських організацій та общин України (Ваад України) та Посольства Держави Ізраїль в Україні.

Своїми роботами учасники вже вкотре підтвердили високий статус конкурсу. Конкурс не обмежувався лише захистом робіт. Лекції і практикуми для учнів та вчителів продовжилися цікавою екскурсією вулицями Подолу, яку за методикою I Walk провели колеги з освітнього центру «Простір толерантності».

25 – 27 травня

В Києві відбулася перша частина освітнього курсу УЦВІГу для студентів, аспірантів та молодих науковців «Геноцид євреїв Європи: історична перспектива та підходи до вивчення».

2018 року на освітній курс були запрошені історики, філософи, юристи, музейні працівники з різних регіонів. Програма київського семінару була експериментальною в тому сенсі, що замість звичайної екскурсії до знакових місць – Бабиного Яру та Биківні, учасники отримали можливість стати активними дослідниками цих місць. Групи зібрали зовсім різну важливу інформацію. Підсумкова дискусія стала надзвичайно жвавою та плідною.

Червень

Український центр вивчення історії Голокосту видав черговий інформаційно-педагогічний бюлетень «Уроки Голокосту», № 2 (54), квітень-червень 2018 р.

2-7 липня

У м. Житомир відбувся щорічний освітній семінар-школа з історії Голокосту на теренах України та проблем викладання цієї тематики в школах. Семінар-школа проводився з ініціативи Українського центру вивчення історії Голокосту у партнерстві з Меморіалом «Яд Вашем» (Єрусалим) за підтримки Асоціації єврейських організацій та общин України (Вааду України) та Посольства Держави Ізраїль в Україні.

Крім теоретичних лекцій, під час семінару були презентовані різноманітні інтерактивні технології, методи та форми неформальної освіти. Пані Ноа Сігал ознайомила учасників з традиціями та культурою єврейського народу.

13-16 серпня

Відбувся Другий поглиблений навчально-методичний семінар у м. Житомир для вчителів – учасників проекту (Житомирська, Вінницька області) «Захистимо пам'ять», що триває за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини.

Теоретичні заняття чергувалися з практикумами. До роботи семінару долучилися учасники інших проектів, зокрема пані Анна Бережна, учасниця українсько-німецького проекту «Вчимося пам'ятати», розповіла про інтерактивну карту України (де позначено всі міста, що беруть участь у проекті), про пересувну виставку, яка нині діє на теренах України та Німеччини.

Важливою частиною семінару стала поїздка до м. Радомишль, відвідини місць пам'яті вбитих під час німецької окупації радомишльських євреїв.

По завершенню семінару, учасниками були озвучені і зафіксовані нові ідеї та перспективи щодо подальшої роботи. Вчителі зі своїми учнями розпочинають новий етап своєї діяльності одночасно з новим навчальним роком.

9-13 вересня

В Берліні відбувся VIII науково-методичний семінар в рамках Освітнього курсу «Геноцид євреїв Європи: історична перспектива та підходи до вивчення». Це результат багаторічної співпраці Українського центру вивчення історії Голокосту та Меморіального та Освітнього комплексу «Будинок Ванзейської конференції». Цього року в проекті взяли участь молоді вчені з

Києва, Вінниці, Житомира, Харкова, Кривого Рогу. Семінар в Берліні це друга частина Освітнього курсу для молодих дослідників.

Учасники проекту отримали можливість на власні очі побачити та порівняти різні підходи щодо пам'яті про тоталітарні режими.

17 та 30 вересня

У приміщенні Музею історії міста Києва відбулися семінар-презентація для методистів з історії РНМЦ Управління освіти районних в місті Києві державних адміністрацій, голів районних метод-об'єднань, вчителів історії і методистів з виховної роботи, а також відкритий семінар для вчителів історії з усієї країни.

Основну увагу під час проведення першого заходу приділили знайомству з методичними можливостями використання матеріалів в освітньому процесі. Підсумком групової роботи стало представлення планів презентацій проекту для вчителів, як кінцевих «споживачів» даних матеріалів.

Другий захід відвідали колеги з Кременчука, Лисичанська, Ніжина, Умані, Чернігова, Херсонщини, Черкащини та Київщини і, звісно, міста Києва. В процесі обговорення виявилось, що сприйняття Бабиного Яру як місця пам'яті дуже різне, так само як і уявлення про історію цього місця та пам'ять про нього, про те, яким чином меморіалізувати простір і чи потрібні додаткові зусилля щодо створення місця пам'яті Бабин Яр.

Вересень

Протягом вересня наукові і педагогічні співробітники Українського центру вивчення історії Голокосту провели меморіальні лекції та заняття в навчальних закладах, бібліотеках м. Києва, що були присвячені 77-м роковинам трагедії Бабиного Яру. Теми занять стосувалися історії німецької окупації Києва, долі різних жертв Бабиного Яру: євреїв, ромів, представників українського і радянського антинацистського підпілля, Праведників народів світу, поведінки людей в екстремальних умовах окупації часів Другої світової війни тощо.

Зокрема були проведені: відкрита лекція в Київському військовому лицейі ім. І. Богуна; історико-літературна зустріч в Центральній бібліотеці ім. Т.Г. Шевченка для дітей м. Києва; лекція-зустріч зі студентами Центру професійної освіти інформаційних технологій, поліграфії та дизайну; лекція-дискусія в Національній бібліотеці України для дітей; заняття в Бібліотеці ім. О. Новікова-Приболя.

Жовтень

Український центр вивчення історії Голокосту видав інформаційно-педагогічний бюлетень «Уроки Голокосту», №3 (55), червень-вересень 2018 р.

15-20 жовтня

В Україні та Польщі тривав XI науково-освітній семінар ім. Роберта Кувалека «Історія Голокосту в Західній Україні та Східній Польщі».

Учасники семінару відвідали пам'ятні місця у Львові, Жовкві, Раві-Руській, Любліні, місце Янівського табору, масові поховання у Лисиничах, Меморіал та музей «Майданек», Белжець та Меморіал і музей на місці колишнього нацистського табору смерті Белжець. Теми лекцій, занять та практикумів стосувалися становища євреїв України та Польщі у міжвоєнний період, українського націоналістичного руху та євреїв, сприйняттю Голокосту в Україні та Польщі, комеморативних практик різного часу та місць, стан викладання історії Голокосту в Польщі та Україні тощо.

Знаковою подією семінару стала презентація українського перекладу книги Роберта Кувалека «Табір смерті у Белжеці», що відбулася 19 жовтня в приміщенні Осередку «Брама Гродська – Театр NN».

Семінар організовано Українським Центром вивчення історії Голокосту та Осередком «Брама Гродська – Театр NN» за фінансової підтримки American Jewish Committee та Conference on Jewish Material Claims Against Germany.

19 жовтня та 4 грудня

Презентація українського перекладу книги Р. Кувалека «Табір смерті у Белжеці», виданої Українським центром вивчення історії Голокосту (переклад – О. Колесник).

Жовтнева презентація відбулася у м. Люблін (Польща) в рамках XI науково-освітнього семінару ім. Роберта Кувалека «Історія Голокосту в Західній Україні та Східній Польщі».

Груднева презентація відбулася у м. Львів в музеї «Територія терору». Під час події відбулася ще й дискусія «Терор, Голокост і табори смерті – львівські сюжети і контексти».

27-29 жовтня

У Житомирі відбувся черговий поглиблений навчально-методичний семінар для учнів та вчителів за проектом «Захистимо пам'ять». Протягом трьох днів учні та вчителі навчалися, слухали лекції з історії Голокосту, про дискримінацію та упередження, про культуру та традиції євреїв України,

дивилися та обговорювали фільми, працювали з історичними джерелами, вчилися робити презентації та відвідували місця єврейської історії Житомира, працювали над власними проектами.

4-13 листопада

У Міжнародній школі з викладання та вивчення Голокосту (ISHS) при Меморіальному комплексі Яд Вашем у співпраці з Українським центром вивчення історії Голокосту (УЦВІГу) відбувся XIII-й щорічний семінар для українських педагогів.

Протягом 10 днів учасники семінару слухали лекції відомих ізраїльських дослідників, ознайомилися з методичними заняттями та практикумами від співробітників Яд Вашем, оглянули історичну експозицію Музею Яд Вашем та Художній музей Яд Вашем. У ході практичної частини семінару учасники ділилися власним досвідом викладання історії Голокосту на уроках історії, мови та літератури, інших суспільних дисциплін, позакласній та в музейній роботі.

Особливо емоційними та важливими стали зустрічі з людьми, які пережили Голокост – паном Яковом Векслером та пані Мартою Горен, які щиро та відверто поділилися власними непростими історіями життя.

XIII щорічний семінар для українських педагогів став можливий завдяки підтримці Асоціації єврейських організацій та общин України (Вааду України) та Посольства Держави Ізраїль в Україні.

17 листопада

У Києві відбулася завершальна зустріч багатоступового Освітнього курсу «Геноцид євреїв Європи: історична перспектива та підходи до вивчення».

Програма заходу була насиченою та змістовною: директор Мистецького арсеналу О. Островська-Люта поділилася досвідом роботи співробітників зі складною історією XX століття, дослідниця Центру міської історії у Львові І. Склокіна, розповіла про офіційну та неофіційну пам'ять про Голокост в СРСР тощо.

На завершення учасники обговорили отриманий досвід та поділилися планами на майбутнє.

21-23 грудня

Підсумковий навчально-методичний семінар для учнів та вчителів проекту «Захистимо пам'ять» в Києві.

Основний час семінару був присвячений презентації та обговоренню результатів проектної діяльності робочих груп. Були представлені не тільки традиційні буклети та брошури. Учні презентували короткі фільми, відео-інтерв'ю зі свідками подій, книжкові публікації, фотоальбоми, карти, інформаційні постери, що можна використовувати для публічної історії. Частина матеріалів була присвячена трагедії ромів.

Крім представлення проектів під час семінару були проведені практикуми та майстер-класи. Відбулася екскурсія до Бабиного Яру.

Грудень

Український центр вивчення історії Голокосту видав черговий номер інформаційно-педагогічного бюлетеню «Уроки Голокосту», № 4 (56), жовтень-грудень 2018 р.

Проекти інших організацій і установ, в яких Український центр вивчення історії Голокосту взяв участь

7-9 лютого

Відбувся міжнародний воркшоп «Голокост на прикордонні: міжетнічні відносини та динаміка насильства в окупованій Східній Європі», організований Центром вивчення Голокосту при Інституті новітньої історії в Мюнхені.

Протягом кількох днів дослідники з різних країн змогли представити власні проекти та провести плідні дискусії. Представником України серед доповідачів стала співробітниця УЦВІГу Ольга Колесник. Вона презентувала наукову доповідь щодо зміни єврейського наративу про радянську окупацію 1939-1941 рр. у Львові в залежності від того, де саме євреї пережили війну.

11-12 травня

У Рівному відбулася V Всеукраїнська науково-практична конференція «Політика пам'яті в теоретичному та практичному вимірах».

Організаторами заходу виступили ГО «Мнемоніка», Рівненський державний гуманітарний університет, Український центр вивчення історії Голокосту, Фонд імені Рози Люксембург.

Цьогорічна конференція зібрала понад 40 учасників з різних областей України, які представляли університети, інститути громадянського суспільства, академічні інституції та органи державної влади.

Основною лінією конференції були різні аспекти формування інклюзивної моделі колективної пам'яті, що охоплювала б не лише етнічних українців, а й інші соціальні групи, які формують громадянську націю. Конференція відбулася з уже притаманними їй міждисциплінарністю та репрезентацією різних думок представників української академічної спільноти.

6-10 серпня

Центр «Мнемоніка» провів у м. Рівне Другу літню школу з питань політики пам'яті «Як міста (не)пам'ятають».

Кожен день програми був присвячений окремим аспектам наукових студій політики пам'яті в Україні.

Свій внесок в роботу літньої школи зробив науковий співробітник Українського центру вивчення історії Голокосту Михайло Тяглий, прочитавши лекцію про сучасні тенденції меморіалізації жертв геноцидів.

22 грудня

В Києві відбулася презентація дослідницько-мистецького проекту «Їхня пам'ять моїми очима» про долю ромських дітей під час нацистської окупації. Проект реалізовано зусиллями ромської організації «Молодіжна агенція з адвокації ромської культури «АРКА»» за підтримки Ромського освітнього фонду та Міжнародного фонду «Відродження».

На презентації історик М. Тяглий, науковий співробітник Українського центру вивчення історії Голокосту, говорив про специфіку дитячої пам'яті, значенні збереження свідчень минулого для реалій сьогодення. Про концепцію ініціативи, особисту мотивацію та можливі форми роботи з усноісторичними матеріалами розповіли члени команди проекту – Т. Сторожко, Н. Томенко, В. Яковенко.

Нові видання Українського центру вивчення історії Голокосту

Роми: міфи та факти. Навчально-методичний посібник для вчителя з протидії ромофобії / Авт.-упоряд. О. Войтенко, М. Тяглий. – Київ: Український центр вивчення історії Голокосту; КВІЦ, 2018. – 140 с.

Українське суспільство і пам'ять про Голокост: наукові та освітні аспекти (Вибрані доповіді IX і X круглих столів до Міжнародного дня

пам'яті жертв Голокосту) / Редкол.: А. Подольський, С. Осіпчук. – Київ: Український центр вивчення історії Голокосту; КВІЦ, 2018. – 108 с.

Кувалек, Роберт. Табір смерті у Белжеці / Пер. з польської О. Колесник. – К.: Укр. центр вивч. історії Голокосту, 2018. – 304 с.

Наукові і освітні заходи за участі УЦВІГу, що були ініційовані місцевими партнерами

3-4 жовтня

У м. Чернівці відбувся Всеукраїнський науково-методичний семінар з питань вивчення мови іврит та історії єврейського народу у закладах загальної середньої освіти у 2018/2019 навчальному році.

Організатори семінару: Міністерство освіти і науки України, Центр єврейської освіти України, відділ навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, Департамент освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації, Державна установа «Інститут модернізації змісту освіти», Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області, Чернівецька спеціалізована школа «Освітні ресурси та технологічний тренінг» I-III ступенів з вивчення єврейського етнокультурного компонента.

Український центр вивчення історії Голокосту виступив партнером семінару. Координатор програм центру – аспірантка Національного університету «Києво-Могилянська академія», директорка програми опису предметів юдаїки в музеях України – Н. Уфімцева виступила з доповіддю про особливості визначення змісту навчання з теми Голокосту у закладах загальної середньої освіти, визначила основні психолого-педагогічні підходи до добору навчального матеріалу та надала методичні рекомендації щодо викладання теми у формальній і неформальній освіті. Крім цього вона представила джерела, які можна використовувати у підготовці вчителів і школярів, презентувала навчально-методичну літературу Українського центру вивчення історії Голокосту.

11 жовтня

На запрошення п. Наталі Герасим, завідувачки Чернівецького міського методичного центру закладів освіти управління освіти Чернівецької міської ради, координаторка проектів УЦВІГу С. Осіпчук у Чернівцях прочитала лекцію «Виставкові та музейні експозиції як допоміжний інструмент в навчальному процесі» на практичному семінарі для вчителів, що працюють з проблематикою Голокосту у навчальному та виховному процесі. Семінар

відбувся у рамках проекту «Майстерні пам'яті», приуроченого до 77-х роковин створення гетто в Чернівцях, за сприяння УЦВІГу.

12-14 жовтня

У Мінську (Білорусь) відбулася зустріч істориків з п'яти країн (Україна, Білорусь, Польща, Німеччина та Росія), організована фондом ІВВ Дортмунд та його білоруським представництвом. В рамках зустрічі учасники, серед яких була також координаторка проектів УЦВІГу С. Осіпчук, працювали над проектом «Спогади та пам'ять про Голокост та Другу світову війну у Центральній та Східній Європі у віртуальному просторі», а також відвідали меморіальний комплекс «Тростенець», створений на місці одного з колишніх нацистських таборів смерті на території Білорусі.

22 жовтня - 8 листопада

У м. Черкаси в Обласному краєзнавчому музеї відбулася презентація результатів актуальних досліджень питань Голокосту в Україні, в рамках німецько-українського освітнього проекту «Майстерні пам'яті».

Презентація відбувалася у форматі коміксу, фотоісторій, документального кіно, навчальних карток, які вчителі можуть використовувати для уроків у школах, розроблених Центром Юдаїки (Київ). Виставка містить відеоспогади очевидців Голокосту з дев'яти міст України у тому числі і Черкас. Цільова аудиторія – школярі, студенти, педагоги та дослідники історії.

Проект відбувся за сприяння Міністерства закордонних справ ФРН та Посольства Німеччини у м. Києві в рамках Програми з розширення співпраці з громадянським суспільством в країнах Східного партнерства, 2018. Проект перебуває під патронатом Центральної ради євреїв Німеччини.

Український центр вивчення історії Голокосту став партнером цього проекту. На захід був запрошений директор центру д-р А. Подольський.